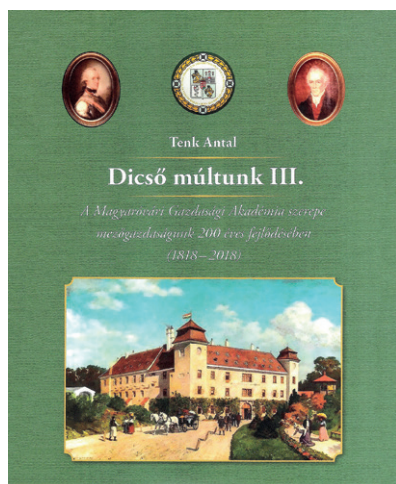

SURÁNYI BÉLA

agrártörténész
DE, Mezőgazdaságtudományi Kar
bsuranyi42@gmail.com

TENK ANTAL: DICSŐ MÚLTUNK III.
A MAGYARÓVÁRI GAZDASÁGI AKADÉMIA SZEREPE
MEZŐGAZDASÁGUNK
200 ÉVES FEJLŐDÉSÉBEN (1818–2018)

Győr, Universitas Győr Nonprofit Kft., 2020, 576 lap

A trilógia harmadik kötetének a megjelenésével teljessé vált az intézmény történetének a bemutatása. A befejező kötet követi az áttekintés vezérfonalát, de a mostani rész az intézménynek a magyar mezőgazdasági kultúrában betöltött szerepére helyezi a hangsúlyt. Amint a szerző a kötet előszavában megjegyzi: „*a rendező elv [...] a történelmi korszakok [...] melyek az ország gazdasági – így mezőgazdasági – állapotát is alapvetően meghatározták [...]*”, vagyis azoknak a mozzanatoknak a bemutatására került sor, amelyek két évszázad alatt hozzájárultak – ösztönözve vagy gátolva – a hazai mezőgazdaság fejlődéséhez, elsősorban az óvári tanintézet jóvoltából váltak nemzeti köz-

kinccsé. Magyaróvár – az uradalom és a tanintézet – kedvező földrajzi fekvése nagyban hozzájárult a magyar mezőgazdaságban betöltött szerepének a megszületéséhez. Hiszen 1920-ig a történelmi Magyarország legfejlettebb mezőgazdasági térségének az egyik központja volt. 1867 után – kiváltképpen – Bécs közelsége jótékonyan hatott a hazai agrárium modernizációjára, a belterjesedő gazdálkodás térhódítására. Ennek a tájnak a tartozéka volt a Széchenyi-féle nagycenki uradalom, az Esterházyak birtokai, amely pl. Európa legnagyobb tehenészetével – 3500 darab állat – büszkélkedhetett, Bécs tej-

Beérkezett: 2020. 05. 15.
Közlésre elfogadva: 2020. 08. 15.
Copyright GERUNDIUM

ellátását szolgálva. De hasonló szerepet töltött be Albert Kázmér birtokolta óvári uradalom is, amely Moson megye „három óriásának” egyike volt, karöltve a tanintézettel és a Kühne-féle mezőgazdasági gépgyárral. A Monarchia évtizedeinek idejére már nyugati színvonalú gazdálkodás folyt Észak-nyugat-Magyarországon, amelyben meghatározó szerepet töltött be az óvári tanintézet. Valójában Magyaróvár volt az összekötő kapocs az európai modern mezőgazdaság felé. Ez a szerepkör a későbbi évtizedek során sem veszített fényéből, sőt értékeiben bővült, igazodván az idő múltával megváltozott körülményekhez. 1867 után a hazai tanintézeti hálózat kiépülésével sem szenvedett csorbát Óvár jelentősége, sőt 1874-től már akadémiaként működött, míg a többi tanintézet csak 1906-ban nyerte el ezt a rangot. Ez az elismerés a „nagy tanári kar” korszakához kapcsolódott, amely fénykorhoz azonban a többi intézmény is, így köztük Debrecen is hozzájárult. A korabeli gyakorlat szerint – mivel a tanárképzés csak az 1920-as évtizedekben intézményesült – a kölcsönös tanárcsere jelentett biztosítékot az oktatás és kutatás színvonalának a megőrzésére. (Folyóiratunk jelen számában olvashatunk azokról az óvári és a debreceni tanárokról, akik mindkét intézményben hosszabb-rövidebb időt töltöttek el.)

Tenk Antal Magyaróvár tanár-nemzedékeinek munkásságát veszi szemügyre és vizsgálja szerepüket egy-egy történelmi korszak hazai agráriumának a fejlesztésében. Mindent beágyazza a szerző az ország politikai- és gazdaságtörténetébe, amely hét korszakot ölel fel a 19. század első évtizedeitől az Európai Unióhoz történő csatlakozásig, sőt figyelembe veszi az ezt követő bő évtizedet is.

A vesztes első világháború és az 1929–1933 közötti gazdasági világválság megnehezítette Magyarország államéletét, amely az országot a revíziós politika útjára terelte. 1920 után a világpiacon kitett hazai mezőgazdaság jövedelmezőségét rontották a külföld felé irányuló értékesítési nehézségek, ami a belterjesebb gazdálkodás számára jelentős akadályt jelentett. A „kilátástalan revíziós-politika” talán csak egyetlen eredményt tudott felmutatni: a magyar mezőgazdaság termékei előtt – noha ezek már a háborús konjunktúra éveitől kezdve – megnyílt, illetve bővült a német és az olasz piac, amelyért viszont súlyos árat fizetett az ország.

Tenk Antal számot vet a második világháború éveinek hazai gazdálkodásával is, amely politikailag – többé-kevésbé – a német orientációt követte. Ennek ellenére azonban a hazai agráriumban bizonyos változások kitapinthatók voltak. Példaként említhető a szántóföldi növénytermesztés szerkezeti módosulása, amelynek révén az ipari hasznosítású gazdasági növények választéka is bővült, ami elsősorban a háborús igényeket elégítette ki. Az ország erőforrásainak véges voltára utalt, hogy bevezették a beszolgáltatást és a jegyrendszert. Megkésve ugyan, de a jövő elképzelése öltött testet az 1942. évi XVI. tc. megszületésével, amely átfogta a teljes hazai agráriumot, az oktatás-kutatástól a termelési gyakorlatig. Magyaróvár és Kolozsvár főiskolai rangra emelkedett, a többi akadémia ez irányú átalakítását a hadi események viszont elsodorták. Szerencsére az 1942. évi törvény számos elvárása nem enyészett el, sőt 1945 után jónéhány megvalósult, noha erről a korabeli államhatalom mélyen hallgatott. 1945-ben az ország

ideológiai-politikai kényszerpályára került, amely ésszerűtlen gazdálkodási gyakorlatot szült. Valójában hadigazdálkodás folyt az országban. Ezek az évek a hidegháború ki-teljesedésének időszakát jelentették, amely gazdasági megtorpanást, politikai elégedet-lenséget és életszínvonal-romlást eredményezett. A legnagyobb bajok között említendő a „kulákok” elleni fellépés, a könyörtelen beszolgáltatás, a kolhozosítás elindítása és a mezőgazdaság kizsákmányolása a fékevesztett iparosítás érdekében. Mindez elvezetett 1956-hoz Magyarországon, amelynek hatása nem múlt el nyomtalanul.

1956 után következett be az ideológiai indíttatású szövetkezetesítés második hullá-ma, az új gazdasági mechanizmus elindítása, amely új irányt szabott a magyar mező-gazdaságnak. E fontos ágazat fokozatosan az összekötő kapocs szerepét töltötte be a külvilág felé. A lassú politikai konszolidáció, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Mi-nisztérium megszületése, Dimény Imre miniszterként való színre lépése eredményezte a magyar mezőgazdaság látványos fejlődését. A mezőgazdaság jelentette a kitérés pont-tot az ország számára, egyrészt oldotta az ország elszigeteltségét, másrészt elősegítette a „Kádár-rezsim” konszolidációját.

Az agrárium felértékelődése együtt járt a mezőgazdasági szakképzés minőségi szín-vonalának jelentős mértékű javulásával. A szakképzés fellegvárai Magyaróvártól Deb-recenig tükrözték az agráriumban folyó munkát. A közel két és fél évtized a hazai mez-őgazdaság történetének eredményes időszakaként vonult be a hazai agrártörténetbe. Kiváló oktatói és kutatói gárda segítette tartalommal megtölteni a behatárolt politikai-ideológiai kereteket. Ez az „elit”-réteg bővült ki fokozatosan az intézményekből kirajzó, végzett szakemberek népes seregével. A mezőgazdasági szakképzés tanáregyéniségeinek tudományos eredményei emberközelbe hozták a gyakorlati gazdálkodásban hasznosuló kutatást.

Amint már szó esett róla, Tenk Antal napjainkig kíséri figyelemmel Magyaróvár példáján a hazai agrárium fejlődését. Az 1989 utáni korszak értékelése nem könnyű feladat, hiszen továbbra is érvényesül a „*már nem, még nem*” állapot. Nem tudunk még élni a történelem által felkínált lehetőségekkel. Mindez befolyásolja a mezőgazdasági szakoktatás, oktatás és kutatás egész vertikumát. Magyaróvár bizonyos előnyt élvez, hiszen két évszázad tekint vissza rá. Így a múltra épülő jövőnek megvan a biztosítéka.

Irodalmi források, táblázatok – előfordulási jegyzékkel – bőséges fotóanyag, név-mutató segíti a kötet használatát, emelve a kötet tudományos színvonalát. Köszönet illeti Tenk Antalt, aki a jelen és az utókor nemzedékei számára – annak rangjához mélt-ón – örökítette meg a magyaróvári agrároktatást.